

შენიშვნები თამარ მახარობლიძის დისერტაციაზე: „არასრულწლოვანთა სასჯელების ეროვნული და საერთაშორისო სტანდარტები“*

თემურ ციტიშვილი

სამართლის დოქტორი, ასისტენტ-პროფესორი, მეცნიერი თანამშრომელი
თსუ, თინათინ წერეთლის სახელობის სახელმწიფოსა და სამართლის ინსტიტუტი

არასრულწლოვანთა სისხლის სამართალი, შეიძლება ითქვას, რომ საქართველოში სამართლის იმ დარგს წარმოადგენს, რომელიც ახალი ფეხადგმულია. არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების საკითხების მომწესრიგებელი ნორმები სისხლის სამართლის კოდექსში არსებობდა მანამ, სანამ საქართველო არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსს მიიღებდა, მაგრამ აღნიშნული კოდექსის მიღების შემდეგ არასრულწლოვანთა სისხლის სამართალი, ფაქტობრივად, ახალ, დამოუკიდებელ დარგად ჩამოყალიბდა. არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი 2015 წელს იქნა მიღებული, რომელიც არეგულირებს როგორც მატერიალურ, ისე საპროცესო სისხლისსამართლებრივ და სასჯელის აღსრულებასთან დაკავშირებულ საკითხებს.

თსუ იურიდიული ფაკულტეტის სისხლის სამართლის მიმართულების დოქტორანტ თამარ მახარობლიძის დისერტაცია ეძღვნება არასრულწლოვანთა სისხლის სამართლის მხოლოდ იმ ასპექტს, რომელიც სასჯელების გამოყენებას ეხება. აქვე უნდა ითქვას, რომ ნაშრომში საუბარია არა მხოლოდ არასრულწლოვანთა სასჯელების შეფარდების, არამედ სასჯელის აღსრულების ცალკეულ საკითხებზეც. ნაშრომში არასრულწლოვანთა სასჯელების საერთაშორისო სტანდარტებზეც არის ყურადღება გამახვილებული.

* მოცემული შენიშვნები ეხება დისერტაციის იმ ვერსიას, რომელიც დაცვისთვის იქნა წარმოდგენილი.

ვინაიდან არასრულწლოვანთა სისხლის სამართალი საქართველოში ახლადჩამოყალიბებული დარგია, მასზე მეცნიერული კვლევების განხორციელება დიდი ხნის ისტორიას არ ითვლის. შეიძლება ითქვას, რომ თამარ მახარობლიძის ნაშრომი მეორე დისერტაციაა¹ არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულებაზე, თუმცა პირველი არასრულწლოვანთა სასჯელების ეროვნულ და საერთაშორისო სტანდარტებზე.

დისერტანტი სადისერტაციო ნაშრომის დამუშავებისას, ძირითადად, ქართულენოვან და ინგლისურენოვან ლიტერატურას დაეყრდნო. ნაშრომში დისერტანტი არაერთ საყურადღებო მოსაზრებას გამოთქვამს, მაგრამ ასევე არსებობს გარკვეული შენიშვნებიც:

1. დისერტანტი აღნიშნავს, რომ „სამართლიანობის აღდგენა სამაგიეროს მიზლვასთან არის დაკავშირებული, რაც დაუშვებელია იუვენალურ იუსტიციაში“ (27-28-ე გვ.), მაგრამ სამართლიანობის აღდგენა არ უნდა იქნას გაიგივებული შიშველ შურისძიებასთან. თანამედროვე სამართალში სამართლიანობის აღდგენა გულისხმობს სამართლიან სამაგიეროს მიზლვას. კარგი იქნებოდა უფრო მკაფიოდ ყოფილიყო გამოკვეთილი სამართლიანობის აღდგენის მიმართება სხვა მიზნებთან. როგორ უნდა გადანყდეს საკითხი, როცა არასრულწლოვანე-

¹ არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულებაზე მანამდე დაცული იქნა შემდეგი სადისერტაციო ნაშრომი: შეყილაძე ხ., კანონთან კონფლიქტში მყოფი არასრულწლოვნის საუკეთესო ინტერესების პრიორიტეტულობა არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების (სისხლის სამართლის საქმის წარმოების) პროცესში, 2020.

ბის ასაკში ადამიანი ჩადის ისეთ მძიმე დანაშაულს, რომელზეც არ ვრცელდება ხანდაზმულობის ვადები. მაგალითად, გენოციდი². თანამედროვე სისხლის სამართალი პრევენციული სისხლის სამართალია და სამართლიანობის აღდგენაზე მეტად დანაშაულის თავიდან აცილებასა და დამნაშავის რესოციალიზაციაზეა ორიენტირებული, მაგრამ სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების ისტორიაში ყოფილა შემთხვევები, როდესაც სასჯელის ლეგიტიმაციის საფუძვლად დასახელდა სამართლიანობის აღდგენა და არა დანაშაულის თავიდან აცილება ან დამნაშავის რესოციალიზაცია. მაგალითად, გერმანიაში ნაციონალ-სოციალისტების გასამართლება დანაშაულის ჩადენიდან დიდი ხნის შემდეგ, როცა აღნიშნულ პირთაგან ახალი დანაშაულის ჩადენა ნაკლებად იყო მოსალოდნელი. მსჯავრდებულთა გასამართლების აღნიშნულ შემთხვევაში დანიშნული სასჯელის მიზნებიდან გამომრიცხა როგორც დანაშაულის პრევენცია, ისე დამნაშავის რესოციალიზაცია, ხოლო სამართლიანობის აღდგენა სასჯელის გამოყენების ერთადერთ ლეგიტიმურ საფუძვლად დასახელდა³.

არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულებაში შეუძლებელია სამართლიანობის აღდგენა წარმოადგენდეს სასჯელის უპირველეს მიზანს, ამაზე მეტყველებს ის, რომ არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულებას, არასრულწლოვნებთან მიმართებით ნორმის შეფარდებას აღმზრდელობითი თვალთახედვა უდევს საფუძვლად, რის გამოც არასრულწლოვანთა სისხლის სამართალს აღმზრდელობით სისხლის სამართალს უწოდებენ, ხოლო ამ უკანასკნელს - მოქმედი პირის სისხლის სამართალს⁴.

თუმცა, ის, რომ სამართლიანობის აღდგენა, არასრულწლოვანთა სისხლის სამართლის უპირ-

ველეს მიზანს არ წარმოადგენს, არ ნიშნავს, საერთოდ სამართლიანობის აღდგენის, როგორც სასჯელის ერთ-ერთი მიზნის უარყოფას. არასრულწლოვნის სასჯელი პირველ რიგში ორიენტირებული უნდა იყოს დამნაშავესა და დამნაშავის რესოციალიზაციაზე, მაგრამ დანაშაულებრივი ქმედება და მისი სიმძიმე არ კარგავს თავის მნიშვნელობას. არასრულწლოვანთა სისხლის სამართალში, როგორც სპეციალურ ლიტერატურაში მიუთითებენ, დამნაშავის და მისი რესოციალიზაციის შემდეგ, სასჯელი ქმედებასა და სამაგიეროს მიზღვაზეა ორიენტირებული⁵. შესაბამისად, სამართლიანი სამაგიეროს მიზღვა ანუ სამართლიანობის აღდგენა არ არის პირველადი მიზანი და მოდის ისეთი მიზნების შემდეგ, როგორიცაა დამნაშავის რესოციალიზაცია და დანაშაულის პრევენცია.

არასრულწლოვანთა სისხლის სამართალს აღმზრდელობით სისხლის სამართალადაც ახასიათებენ, მაგრამ არასწორი იქნებოდა მისი არსებობის გამართლება მხოლოდ აღმზრდელობითი თვალთახედვით⁶;

2. ნაშრომში აღნიშნულია, რომ „არასრულწლოვანთა სასამართლო საქართველოში არ არსებობს“ (35-ე გვ.). თუმცა, მოქმედებს არასრულწლოვანთა საქმეების განმხილველი მოსამართლეები, სპეციალიზებული პროკურორები და ადვოკატები, რომელზეც დისერტანტი არ მიუთითებს;

3. დისერტანტი სასჯელებს ყოფს თავისუფლების შემზღუდავ და თავისუფლების არშემზღუდავ სასჯელებად და ამ უკანასკნელს მიაკუთვნებს საქმიანობის უფლების ჩამორთმევას, საზოგადოებისთვის სასარგებლო შრომას, ჯარიმას (37-ე და 130-ე გვ.). აღნიშნული მოსაზრება არ არის გასაზიარებელი, ვინაიდან ყველა სასჯელი იწვევს თავისუფლების შეზღუდვას და ამიტომაც განიმარტება სასჯელი ტკივილად⁷. უფრო მართებული იქნებოდა დისე-

² არასრულწლოვანი გენოციდის პირველხარისხიდან მონაწილედ რეალურად (და არა თეორიულად) ნაკლებ სავარაუდოა, მოგვევლინოს, დანაშაულის ბუნების გათვალისწინებით, თუმცა არასრულწლოვანი შეიძლება აღნიშნულ დანაშაულში წარმოადგენდეს მეორეხარისხიდან მონაწილეს.

³ Roxin C., *Strafrecht, Allgemeiner Teil*, Band I, 4. Auflage, München, 2006, S. 88, §3 Rn. 44.

⁴ Streng F., *Jugendstrafrecht*, 4. Auflage, Heidelberg, 2016, S. 9, §1 III Rn. 15.

⁵ Schöch, in: Meier/Rössner/Schöch, *Jugendstrafrecht*, 3. Auflage, München 2013, S. 217, §11 Rn. 5.

⁶ Streng F., *Jugendstrafrecht*, 4. Auflage, Heidelberg, 2016, S. 9, §1 III Rn. 16.

⁷ Albrecht P.-A., *Spezialprävention angesichts neuer Tätergruppen*, ZStW 1985, S. 833; Jescheck H.-H.,

რტანტს სასჯელები დაეყო საპატიმრო და არა-საპატიმრო სასჯელებად. სასჯელთა ასეთი დაყოფის მიზანშეწონილობაზე მიუთითებს ამკ-ს⁸ 75-ე მუხლიც;

4. დისერტაციაში აღნიშნულია, რომ 1948 წლის 10 დეკემბრის ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაცია არ მოიცავს ვალდებულებებს (46-ე გვ.), მაშინ, როცა 25-ე მუხლის მე-2 ნაწილში და 26-ე მუხლში სწორედ არასრულწლოვნებთან მიმართებით ვალდებულებებზეა საუბარი. კერძოდ, როგორიცაა ყველა ბავშვის ერთიანი სოციალური დაცვით, ზოგადი და დაწყებითი განათლებით უზრუნველყოფის სავალდებულობაზე;

5. დისერტანტი საკამათოდ თვლის იმას, არის თუ არა ჯარიმა, თავისუფლების აღკვეთის გარდა, სხვა სასჯელებზე უფრო მსუბუქი (66-ე გვ.). ამავე დროს აღნიშნავს, რომ შინაპატიმრობა ყველაზე მკაცრი სასჯელია თავისუფლების აღკვეთის შემდეგ (131-ე გვ.). მართებულია მოსაზრება, რომ შინაპატიმრობაზე უფრო მკაცრი სასჯელი მხოლოდ თავისუფლების აღკვეთაა. შინაპატიმრობა, რეალურად, საპატიმრო სასჯელია, რომელსაც მსჯავრდებული სახლის პირობებში იხდის. აღნიშნული დასკვნის გაკეთების საშუალებას იძლევა როგორც შინაპატიმრობით გათვალისწინებული შეზღუდვები, რომელიც მსჯავრდებულს უწესდება, ისე თვით ამ სასჯელის სახელწოდებაც. არ შეიძლება ჯარიმა შინაპატიმრობაზე ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევაზე უფრო მკაცრ სასჯელად მივიჩნიოთ. მიუხედავად იმისა, რომ დისერტანტი საკამათოდ თვლის ჯარიმის მიჩნევას ყველაზე უფრო მსუბუქ სასჯელად, როგორც ითქვა, არც იმას უარყოფს, რომ შინაპატიმრობა თავისუფლების აღკვეთის შემდეგ ყველაზე მკაცრი სასჯელის სახეა. რაც შეეხება საქმიანობის უფლების ჩამორთმევას, მისი გამოყენების დროს მსჯავრდებული გარკვეულ

მატერიალურ დანაკარგს განიცდის, ვინაიდან საქმიანობას ვერ ახორციელებს და კარგავს შემოსავლის წყაროს. შეიძლება მატერიალურად უქონელი პირისთვის ფულადი თანხის გადახდა უფრო რთული იყოს, ვიდრე პატიმრობაში ყოფნა, მაგრამ გასათვალისწინებელია ის, რომ კოდექსი ჯარიმის შეფარდებისას მოითხოვს მსჯავრდებულის მატერიალური მდგომარეობის გათვალისწინებას, რაც იმას ნიშნავს, რომ ჯარიმის შეფარდება ისედაც გამოირიცხება გადახდისუუნარო პირების მიმართ. სიმძიმის მიხედვით, ჯარიმის სხვა სასჯელებთან მიმართების თვალსაზრისით, ერთ-ერთი გამონაკლისი შეიძლება იყოს საზოგადოებისთვის სასარგებლო შრომა, რომელიც თითქოს ბაღებს კითხვას, ის ჯარიმაზე უფრო მკაცრი, უფრო მსუბუქი, თუ თანაბარი სიმძიმის სასჯელია. აღნიშნული სასჯელი გერმანული სისხლის სამართლის მიხედვით განიხილება ვერგადახდელი ჯარიმის აღსრულების ერთგვარ ფორმად. თუმცა, ეს ისევ იმაზე შეიძლება მიუთითებდეს, რომ საზოგადოებრივად სასარგებლო შრომა მაინც არის ჯარიმაზე უფრო მკაცრი სასჯელი. როდესაც ვმსჯელობთ, რომელი სასჯელია უფრო მკაცრი, საკმარისია ჩვენ თავს დავუსვათ კითხვა, რომელი სასჯელის მოხდას ვისურვებდით, თუ აღმოვჩნდებოდით მსჯავრდებულის ადგილას: იმას, რომ გადაგვებადა, მაგალითად, 500 ლარი, თუ მოგვებადა საზოგადოებისთვის სასარგებლო შრომა? სსკ-ი სასჯელთა სისტემას განსაზღვრავს პრინციპით: მსუბუქიდან მძიმესკენ. ამკ-ის 66-ე მუხლში მოცემული სასჯელთა გრადაცია სიმძიმის მიხედვით მართლაც საკამათოა, ვინაიდან შინაპატიმრობა არის გათვალისწინებული ისეთ სასჯელებამდე, როგორიცაა საქმიანობის უფლების ჩამორთმევა და საზოგადოებისთვის სასარგებლო შრომა, მაშინ, როცა დასახელებული ბოლო ორი სასჯელი შინაპატიმრობაზე უფრო მსუბუქად მიიჩნევა;

6. დისერტანტი ზემოაღნიშნულ მსჯელობას აგრძელებს 59-ე მუხლთან - დანაშაულთა ერთობლიობის დროს სასჯელის დანიშვნასთან დაკავშირებით და აღნიშნავს, რომ: „მოსამართლე უნდა ეცადოს, დანიშნოს ერთი და იმავე სახის სასჯელი ყველა დანაშაულის დროს, რა-

Weigend Th., Lehrbuch des Strafrechts, AT, 5. Aufl., Berlin, S. 65; *Kargl W.*, Friede durch Vergeltung, Über den Zusammenhang von Sache und Zweck im Strafbegriff, GA 1998, S. 60-61; *Pawlik M.*, Person, Subjekt, Bürger, Zur Legitimation von Strafe, Berlin, 2004, S. 15.

⁸ აღნიშნული შემოკლება გულისხმობს არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსს.

თა ამ სიტუაციიდან „დაიძვრინოს“ თავი, რადგან სასჯელთა გრადაციას კანონმდებლობა არ გვთავაზობს“ (67-ე გვ.). დაუსაბუთებელია იმის მტკიცება, რომ მოსამართლემ ყველა დანაშაულისთვის ერთნაირი სასჯელი უნდა დანიშნოს სიტუაციიდან თავის „დასაძვრენად“, როგორც დისერტანტი მიუთითებს. ჩნდება კითხვა, თუ სსკ-ით აღნიშნული დანაშაულებისთვის არ არის ერთნაირი სასჯელები გათვალისწინებული, საინტერესოა, დისერტანტი ასეთ დროს რა გამოსავალს გვთავაზობს?

7. დაუსაბუთებელია მტკიცება იმასთან დაკავშირებით, რომ ამკ-ში სასჯელთა სისტემაში ჯარიმის პირველ ადგილზე მოხსენიება შემთხვევითობის პრინციპს უნდა მიენეროს (67-ე გვ.). არა მხოლოდ ამკ-ში, არამედ სსკ-შიც სასჯელთა ჩამონათვალი ჯარიმით იწყება;

8. დისერტანტი არასრულწლოვნისთვის შესაფარდებელი ჯარიმის ზომის განსაზღვრასთან დაკავშირებით სვამს კითხვას, თუ რატომ ხდება ჯარიმის მინიმალური ზომის განსაზღვრისას სსკ-ზე მითითება, როცა ამკ-შივე შეიძლება ყოფილიყო ეს დაკონკრეტებული. კანონმდებლის აღნიშნული პოზიცია, როგორც ჩანს, გამომდინარეობს იქიდან, რომ სასჯელთა სახეებს და სისტემას, ზოგადად, სსკ-ი განსაზღვრავს. ხოლო ამკ არეგულირებს სასჯელის შეფარდების საკითხს არასრულწლოვნებთან მიმართებით. ამკ-ს არსებობის მიუხედავად სსკ-ი არ კარგავს თავის მნიშვნელობას ქმედების დანაშაულობრიობის და დასჯადობის განსაზღვრის თვალსაზრისით, არასრულწლოვნებთან მიმართებითაც და ის რჩება ამ მიმართულებით ძირითად საკანონმდებლო აქტად. გარდა ამისა, სამართლისთვის უცხო არ არის მითითებითი სახის ნორმების არსებობა, რომელიც ერთ-ერთია ნორმათა კლასიფიკაციაში;

9. დისერტანტი საზოგადოებისთვის სასარგებლო შრომის ჯარიმით შეცვლის წესთან დაკავშირებით კანონის ანალოგიის გამოყენებაზე მიუთითებს (71-72-ე გვ.). თუმცა, გასათვალისწინებელია, რომ აქ საქმე ეხება დასჯადობისა და არა პასუხისმგებლობისგან გათავისუფლების საკითხს და რამდენად უშვებს კანონიერების პრინციპი მსგავს შემთხვევებში საკითხის გადაწყვეტას ანალოგიის პრინციპით? კა-

ნონიერების პრინციპიდან გამომდინარე დაუშვებელია ანალოგიის წესით ნორმის გამოყენება ქმედების დასჯადობასთან დაკავშირებით. მართალია, ამკ-ს მე-2 მუხლის მე-5 ნაწილი კანონის ანალოგიაზე მიუთითებს, მაგრამ ეს ეხება გამონაკლის შემთხვევას;

10. დისერტანტი მიუთითებს, რომ თუ გადახდისუუნარო მსჯავრდებულმა ჯარიმის გადახდა ვერ შეძლო, მას თავისუფლების აღკვეთა არ უნდა შეეფარდოს (76-ე გვ.), მაგრამ არ აკონკრეტებს, თუ რა გამოსავალს გვთავაზობს;

11. დისერტანტი, როდესაც მსჯელობს არასრულწლოვანი მსჯავრდებულისთვის ისეთი ოდენობის ჯარიმის შეფარდების მიზანშეწონილობაზე, რომელიც არ უზიძგებს მას ახალი დანაშაულის ჩადენისკენ, სვამს კითხვას, რამდენი შეიძლება იყოს იგი საქართველოში (84-85-ე გვ.) და იქვე პასუხობს, რომ საქართველოში არასრულწლოვნისთვის 1000 ან თუნდაც 250 ლარი ადვილი გადასახდელი არ შეიძლება იყოს. ვფიქრობ, დასმულ კითხვაზე აბსტრაქტული პასუხის გაცემა გაუმართლებელია და ეს დამოკიდებულია ინდივიდუალურ გარემოებებზეც. მაგალითად, როგორცაა მსჯავრდებულის მატერიალური მდგომარეობა, რომელზეც მიუთითებს სსკ-ის 42-ე მუხლიც;

12. დისერტანტი უთითებს, რომ უმჯობესი იქნება არასრულწლოვნებთან მიმართებით დაინერგოს ჯარიმის „განაწილვადების წესი“ (85-ე გვ.). თუმცა, როგორც ჩემთვის ცნობილია, ქართული სასამართლო პრაქტიკა ასეთ წესს არა მხოლოდ არასრულწლოვნებთან, არამედ სრულწლოვნებთან მიმართებითაც დიდი ხანია იცნობს;

13. საკამათოდ მიმაჩნია დისერტანტის მოსაზრება იმასთან დაკავშირებით, რომ არასრულწლოვნების მიმართ შინაპატიმრობის გამოყენება უნდა გავრცელდეს მძიმე დანაშაულებზეც (114-ე გვ.). შინაპატიმრობის გამოყენების არეალის ასეთი გაფართოება და მისი გავრცელება მძიმე დანაშაულისთვის მსჯავრდებულთა მიმართ ხელს ვერ შეუწყობს იმ მიზნების რეალიზაციას, რომელსაც სასჯელის აღნიშნული სახე ემსახურება. ამან, პირიქით, ხელი შეიძლება შეუწყოს დანაშაულის გავრცელებას, არასრულწლოვანთა დამნაშავეობის წახალისე-

ბას. დისერტანტი მეტი სიზუსტისთვის აკონკრეტებს და მიუთითებს, რომ მიზანშეწონილია შინაპატიმრობის გამოყენება მძიმე დანაშაულისთვის მსჯავრდებულ პირთა მიმართ მოხდეს გარკვეული დათქმებით, მხოლოდ მაშინ, როცა მსჯავრდებული ადრე არ არის ნასამართლევი და ჩადენილი არ აქვს ძალადობითი დანაშაული (116-ე გვ.), მაგრამ ეს მაინც ვერ გამორიცხავს იმ რისკებს, რომელიც უკავშირდება შინაპატიმრობის გამოყენებას მძიმე კატეგორიის დანაშაულის ჩამდენი პირების მიმართ. თუმცა, აქვე უნდა ითქვას ერთი გარემოების შესახებაც, რომ, ამკ-გან განსხვავებით, სსკ-ის 47¹-ე მუხლი არ განსაზღვრავს დანაშაულთა სიმძიმეს, რომელთა განხორციელებისას უარს ამბობს შინაპატიმრობის გამოყენებაზე, მიუთითებს მხოლოდ ცალკეულ შემთხვევებზე და არა დანაშაულის სიმძიმეზე. მაგალითად, შინაპატიმრობის გამოყენების აკრძალვას აწესებს ოჯახური დანაშაულის ჩამდენი პირების და განვეულ სამხედრო მოსამსახურეთა მიმართ (47¹-ე მუხ. მე-6 ნაწილი), რაც გასაგებ მიზეზებს ეფუძნება. გარდა ამისა, 47¹-ე მუხლის მე-2 ნაწილი ასევე გამორიცხავს შინაპატიმრობის გამოყენებას ნასამართლევ პირთა მიმართ, რაც შეიძლება, ზოგადად, გასათვალისწინებელ გარემოებას წარმოადგენდეს შინაპატიმრობის დანიშვნისას, ვინაიდან ნასამართლობა მიუთითებს დანაშაულის განმეორებით ჩადენის რისკზე, რაც კითხვის ქვეშ აყენებს ნასამართლევ პირის მიმართ შინაპატიმრობის გამოყენების მიზანშეწონილობას;

14. როგორც დისერტანტი აღნიშნავს, ამკ-ის ერთ-ერთი მთავარი მონაპოვარი ის არის, რომ თავისუფლების აღკვეთა გამოყენებულ უნდა იქნას როგორც უკიდურესი ღონისძიება (117-ე გვ.). თუმცა, სსკ-ის 53-ე მუხლის 1-ლი ნაწილის თანახმად, „სასჯელის უფრო მკაცრი სახე შეიძლება დაინიშნოს მხოლოდ მაშინ, როდესაც ნაკლებად მკაცრი სახის სასჯელი ვერ უზრუნველყოფს სასჯელის მიზნის განხორციელებას“, რაც იმაზე მეტყველებს, რომ არა მხოლოდ ამკ, არამედ სსკ-იც თავისუფლების აღკვეთას უკიდურეს შემთხვევაში გამოსაყენებელ სასჯელის სახედ ითვალისწინებს, როცა

სხვა სასჯელით ვერ მიიღწევა სასჯელის მიზანი;

15. დისერტანტი თვლის, რომ სასჯელის მიზნების მისაღწევად ნაკლებად მძიმე დანაშაულებთან მიმართებით შინაპატიმრობის მინიმალური ვადა შეიძლება იყოს 6 თვეზე ნაკლებიც (124-ე გვ.). გასათვალისწინებელია, რომ ნაკლებად მძიმე არის ის დანაშაული, რომლისთვისაც თავისუფლების აღკვეთა შეიძლება 5 წლამდე ვადითაც დაინიშნოს. ხოლო თავისუფლების აღკვეთის მინიმალური ვადა სსკ-ის მიხედვით 6 თვეა. შინაპატიმრობისა და თავისუფლების აღკვეთის ურთიერთმიმართებისას გასათვალისწინებელია, რომ კანონმდებელი გაანგარიშებისას შინაპატიმრობას და თავისუფლების აღკვეთას ერთმანეთს უთანაბრებს და შინაპატიმრობის ერთი დღე უდრის თავისუფლების აღკვეთის ერთ დღეს (47¹-ე მუხლის მე-4 ნაწილი). სსკ-ი უშვებს გამონაკლის შემთხვევაში შინაპატიმრობის 6 თვეზე ნაკლები ვადით დანიშვნას, მაგრამ მაშინ, როცა თავისუფლების აღკვეთა, საზოგადოებისთვის სასარგებლო შრომა, გამასწორებელი სამუშაო ან ჯარიმა იცვლება შინაპატიმრობით. აღნიშნულის გათვალისწინებით საკამათოდ გამოიყურება დისერტანტის პოზიცია შინაპატიმრობის მინიმუმის შემცირების თაობაზე. გასათვალისწინებელია, რომ შინაპატიმრობა საპატიმრო სასჯელია და ვადების გამოანგარიშების დროს კანონმდებელი შინაპატიმრობის ერთ დღეს თავისუფლების აღკვეთის ერთ დღეს უთანაბრებს, მაგრამ ის მაინც არ არის თავისუფლების აღკვეთის სიმძიმის და უფრო მსუბუქი სასჯელია, ვიდრე თავისუფლების აღკვეთა. გარდა ამისა, ლიტერატურაში ისედაც საკამათოა მცირე ვადიანი სასჯელების ეფექტურობის საკითხი. ერთ-ერთი მოსაზრებით, ხანმოკლე სასჯელი არც ისე ხანგრძლივია მორალური ზემოქმედებისთვის და ძალზე დიდხანს გრძელდება პიროვნების წახდენისთვის⁹. როდესაც დისერტანტი ექვსთვიანი შინაპატიმრობის ვადის შემცირებაზე საუბრობს, ჩნდება კითხვა, ხომ არ ჯობდა აღდგენითი მართლმსაჯულების

⁹ პრადელი ჟ., შედარებითი სისხლის სამართალი, თარგმნა ე. სუმბათაშვილმა, რედაქტორი თ. ნინიძე, თბ., 1999, გვ. 425.

ლონისძიების გამოყენება მომხდარიყო ისეთ შემთხვევებში, სადაც მას ექვსთვიანი შინაპატიმრობის გამოყენება მიზანშეუწონლად მიაჩნია? თუ ექვსთვიანი შინაპატიმრობა მკაცრი სასჯელი იქნება კონკრეტულ შემთხვევაში, საერთოდ არ დაისაჯოს კანონთან კონფლიქტში მყოფი არასრულწლოვანი და გამოყენებული იქნას სხვა არასადამსჯელო ღონისძიება. საკითხისადმი ასეთი მიდგომა გამომდინარეობს თანამედროვე პრევენციული სისხლის სამართლიდანაც, რომლისთვისაც სასჯელის გამოყენება თვითმიზანს არ წარმოადგენს და შესაბამის გარემოებათა არსებობისას, დასაშვებად თვლის სასჯელის გამოყენებლობას, მიუხედავად იმისა, რომ დანაშაულია ჩადენილი;

16. დისერტანტი აღნიშნავს, რომ მოსამართლე ვერ დაეყრდნობა სამართლიანობის იდეას, მაგრამ მას შეუძლია დაეყრდნოს სამართლიანობის მასშტაბს, რომელიც დადგენილი აქვს კანონმდებელს (125-ე გვ.). თუმცა, ჩნდება კითხვა, როგორ უნდა გადანყდეს საკითხი მაშინ, როცა კანონი ხარვეზს შეიცავს და არ იძლევა სამართლიანი გადანყვეტილების მიღების შესაძლებლობას? როცა დროის დაყოვნების შესაძლებლობა არ არსებობს, რამეთუ ამან შედეგად ადამიანის უფლებების უხეში დარღვევა შეიძლება გამოიწვიოს. მოსამართლეს რომ გამონაკლის შემთხვევაში შეუძლია საკითხი გადანყვიტოს არა მოქმედ კანონმდებლობაზე დაყრდნობით, არამედ სამართლის პრინციპების გათვალისწინებით, რომლებიც სამართლის იდეას გამოსატყვენ, ამის დასტურს წარმოადგენს საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2015 წლის 29 ივნისის გადანყვეტილება¹⁰;

17. სადისერტაციო ნაშრომში აღნიშნულია (128-ე გვ.), რომ შინიდან გასვლის აკრძალვის, როგორც დამატებითი ღონისძიების, გამოყენება თუ რამდენიმე ვადით არის დასაშვები, ამის

შესახებ ამკ-ს 45-ე მუხლში პირდაპირ უნდა იყოს მითითებული, რათა „ნორმის ანალიზი არ უზღებოდეს მოსამართლეს და ამის მიხედვით არ ნიშნავდეს აღნიშნულ აკრძალვას“. ის რომ აკრძალვის ვადა კანონით იყოს განსაზღვრული, გასაზიარებელია. თუმცა, არა იმ საფუძვლით, რომ მოსამართლე განთავისუფლდეს ნორმის ანალიზის ტვირთისგან. ნორმის ანალიზი, ახსნა-განმარტება მოსამართლეს ყოველთვის უწევს ნორმაშეფარდებითი საქმიანობის პროცესში და მოსამართლე ვერ გათავისუფლდება აღნიშნული ტვირთისგან. მოსამართლის მიერ ნორმის ანალიზზე უარის თქმა იგივეა, რაც ნორმაშეფარდებით საქმიანობაზე უარის თქმა;

18. დისერტანტი კრიტიკას გამოთქვამს, რომ „ამკ-ის 45-ე მუხლში მოცემული აკრძალვებისა და ვალდებულებების დაკისრება არ უკავშირდება დანაშაულთა კატეგორიას, მაშინ როდესაც არასრულწლოვანს შინაპატიმრობა შეიძლება დაენიშნოს მხოლოდ ნაკლებად მძიმე დანაშაულის ჩადენის შემთხვევაში“ (128-129-ე გვ.). გარდა ამისა, დისერტანტი სვამს კითხვას, ვალდებულების შესრულება არის თუ არა სასჯელის თანამდევი დამატებითი ღონისძიება. აღნიშნულთან დაკავშირებით უნდა ითქვას, რომ საქმე ეხება აღდგენითი მართლმსაჯულების ღონისძიებას¹¹. ამაზე პასუხს იძლევა 45-ე მუხლის ადგილი ამკ-ში. გარდა ამისა, გასათვალისწინებელია მე-40 მუხლით გათვალისწინებული დებულება, რომლის თანახმადაც განრიდების გამოყენება დასაშვებია მაშინ, როცა არსებობს საკმარისი მტკიცებულებები დასაბუთებული ვარაუდისთვის, რომ არასრულწლოვანმა ნაკლებად მძიმე ან მძიმე დანაშაული ჩაიდინა. ე. ი. აღნიშნული ღონისძიება არ გამოიყენება როგორც აღდგენითი მართლმსაჯულების ღონისძიება განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულის ჩამდენის მიმართ, რაც ლოგიკურია. აქვე უნდა ითქვას იმ საგულისხმო მომენტის შესახებ, რომ თუ ამკ შინაპატიმრობის გამოყენებას ნაკლებად მძიმე დანაშაულთა ჩადე-

¹⁰ ციტიშვილი თ., სასჯელი და მისი შეფარდება, თბ., 2019, გვ. 43; ნაჭყებია გ., საქართველოს სისხლის სამართლის პოლიტიკის ლიბერალიზაციის მეთოდოლოგიური პრობლემები, წიგნში: თოდუა ნ., (რედ.), სისხლის სამართლის კანონმდებლობის ლიბერალიზაციის ტენდენციები საქართველოში, თბ., 2016, გვ. 102.

¹¹ შალიკაშვილი მ., მიქანაძე გ., არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულება (სახელმძღვანელო), თბ., 2016, გვ. 102-104.

ნისას უშვებს, განრიდების ღონისძიების გამოყენება შესაძლებელი ხდება ასევე მძიმე დანაშაულის ჩადენასთან დაკავშირებით ვარაუდის დამსაბუთებელ მტკიცებულებათა არსებობისას, რაც ერთგვარ შეუსაბამობას შეიძლება წარმოადგენდეს. რაც შეეხება დისერტანტის კითხვას იმასთან დაკავშირებით, შეიძლება თუ არა ამკ 45-ე მუხლით გათვალისწინებული მოვალეობის დაკისრება სასჯელის დანიშვნასთან ერთად, ამაზე პასუხს იძლევა ამკ-ის 75-ე მუხლის მე-2 ნაწილი, რომლის თანახმადაც, მოსამართლე უფლებამოსილია არასაპატიმრო სასჯელთან ერთად მას დააკისროს ამკ-ის 45-ე მუხლით გათვალისწინებული ერთი ან რამდენიმე მოვალეობა. სასჯელის დანიშვნასთან ერთად მოვალეობის დაკისრება თუ როდის არის მიზანშეუწონელი ამაზე პასუხს ასევე იძლევა დასახელებული მუხლი. კერძოდ, ეს არის საპატიმრო სასჯელთა გამოყენება და შემთხვევა, როცა მოვალეობა არ შესრულდება ან მისი შესრულება არასრულწლოვნის გონებრივ და ფიზიკურ შესაძლებლობებს აღემატება;

19. ამკ-ის 69-ე მუხლის მე-3 ნაწილის შესაბამისად, არასრულწლოვანს შინაპატიმრობა შეიძლება დაენიშნოს ნაკლებად მძიმე დანაშაულის ჩადენის შემთხვევაში. აღნიშნულთან დაკავშირებით დისერტანტი სვამს კითხვას, ეს დებულება (შინაპატიმრობის გამოყენების შეზღუდვა) ვრცელდება მხოლოდ ისეთ შემთხვევაზე, როცა შინაპატიმრობა ძირითად სასჯელად გამოიყენება, თუ იმ შემთხვევაზეც, როცა შინაპატიმრობა დამატებით სასჯელად გამოიყენება (133-ე გვ.). იმისთვის რომ გავარკვიოთ, შეიძლება თუ არა შინაპატიმრობის დამატებით სასჯელად გამოყენება ნაკლებად მძიმე კატეგორიის გარდა სხვა შემთხვევებშიც (მძიმე კატეგორიის დანაშაულის ჩამდენი პირების მიმართ), უნდა გაირკვეს, არის თუ არა შესაძლებელი არასრულწლოვანი მსჯავრდებულის მიმართ ისეთი დამატებითი სასჯელის გამოყენება, რომელსაც სსკ-ის კერძო ნაწილის შესაბამისი მუხლი არ ითვალისწინებს. სსკ-ი ისეთი დამატებითი სასჯელების გამოყენებას, როგორიცაა ჯარიმა, საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომა, თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევა, მაშინაც უშვებს,

როცა ის სსკ-ის კერძო ნაწილის შესაბამისი მუხლით არ არის გათვალისწინებული (42-ე მუხლის მე-5 ნაწილი, 44-ე მუხლის მე-5 ნაწილი, 43-ე მუხლის მე-3 ნაწილი), თუმცა ასეთ მითითებას სსკ-ის 47¹-ე მუხლი შინაპატიმრობასთან დაკავშირებით არ ითვალისწინებს, რაც იმას გულისხმობს, რომ შინაპატიმრობა სსკ-ის მიხედვით მხოლოდ მაშინ გამოიყენება, როცა იგი სასჯელის სახედ არის გათვალისწინებული კერძო ნაწილის შესაბამისი მუხლით. გარდა ამისა, გასათვალისწინებელია ისიც, რომ ამკ-ი არ მიუთითებს დამატებითი სასჯელების იმ შემთხვევებში გამოყენების შესაძლებლობაზე, რომელსაც სსკ-ის შესაბამისი მუხლები არ ითვალისწინებენ, რაც კანონიერების პრინციპიდან გამომდინარეობს. ერთი მხრივ, ჩნდება კითხვა, თუ შინაპატიმრობა დამატებით სასჯელად გამოიყენება ნაკლებად მძიმე დანაშაულის ჩადენისას, რატომ არ უნდა იქნას გამოყენებული მძიმე დანაშაულის ჩადენისას. მაგრამ გასათვალისწინებელია, რომ სსკ-ი შინაპატიმრობას ნაკლებად მძიმე კატეგორიის დანაშაულებისთვის ითვალისწინებს, სადაც თავისუფლების აღკვეთის ზედა ზღვარი 5 წელს არ სცდება. აღნიშნულიდან გამომდინარე, ნათელია, თუ რა კატეგორიის დანაშაულებთან მიმართებით უშვებს სისხლის სამართლის კანონმდებლობა (მათ შორის ამკ) შინაპატიმრობის გამოყენების შესაძლებლობას. თუ კანონმდებლობით იქნებოდა გათვალისწინებული შინაპატიმრობის გამოყენება ისეთ შემთხვევებშიც, როცა ის სსკ-ის კერძო ნაწილის შესაბამისი მუხლით არ არის გათვალისწინებული სასჯელის სახედ, შეიქმნებოდა საფრთხე მსჯავრდებულთა მიმართ არაპროპორციულად მკაცრი სასჯელების გამოყენებასთან დაკავშირებით. საკითხის ასეთი გადაწყვეტა ასევე არ იქნებოდა შესაბამისობაში კანონიერების პრინციპთან. აღნიშნული პრინციპიდან გამომდინარე ისიც საკამათოა, თუ რამდენად მიზანშეუწონელია სხვა არასაპატიმრო სასჯელთა (ჯარიმა, საზოგადოებისთვის სასარგებლო შრომა, თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევა) გამოყენება დამატებით სასჯელად იმ შემთხვევაში, როცა აღნიშნული სასჯელები არ არის გათვალისწინებული სსკ-ის კერძო ნა-

წილის შესაბამისი მუხლით, რასაც უშვებს მატერიალური სისხლის სამართლის კოდექსი სრულწლოვან მსჯავრდებულებთან მიმართებით.

20. დისერტანტი შინაპატიმრობასთან დაკავშირებით მსჯელობის შემდეგ ასკენის, რომ „შინაპატიმრობის გამოყენება დამატებით სასჯელად არ არის მართებული“ (133-ე გვ.). აღნიშნული დასკვნა საკამათოა. მიუხედავად იმისა, რომ საქმე ეხება საპატიმრო ხასიათის სასჯელს, რომელიც თავისუფლების აღკვეთასთან ახლოსაა, მისი გამოყენება სავსებით შესაძლებელია ისეთ სასჯელთან ერთად, როგორიც ჯარიმაა და რომელიც ასევე შეიძლება გამოყენებულ იქნას როგორც ძირითად, ისე დამატებით სასჯელად. ჯარიმის ან შინაპატიმრობის გამოყენება სხვა სასჯელთან ერთად მსჯავრდებულის არაპროპორციულად დატვირთვის საფრთხეს ქმნის, მაგრამ ეს დებულება არ ვრცელდება აბსტრაქტულად ყველა შემთხვევაზე. საკითხი, შეიძლება თუ არა მსჯავრდებულს შინაპატიმრობა შეეფარდოს სხვა სასჯელთან, მაგალითად, ჯარიმასთან ერთად, უნდა გადაწყდეს დანაშაულის ბუნების, სიმძიმის, მსჯავრდებულის პიროვნების, ეკონომიკური მდგომარეობისა და სხვა ინდივიდუალური გარემოებების გათვალისწინებით;

21. დისერტანტი აკრიტიკებს კანონმდებლის პოზიციას იმასთან დაკავშირებით, რომ 177-ე მუხლის მე-3 ნაწილით დასჯად დამამძიმებელ გარემოებაში ჩადენილი ქურდობისთვის არ ითვალისწინებს შინაპატიმრობას (149-ე გვ.). დისერტანტი უთითებს, რომ ქურდობა არასრულწლოვნებში გავრცელებული დანაშაულია და ამით ამართლებს შინაპატიმრობის გამოყენების მიზანშეწონილობას მაშინ, როცა ქურდობა ჩადენილია ისეთ დამამძიმებელ გარემოებაში, როგორიცაა ქურდობა წინასწარი შეთანხმებით ჯგუფის მიერ, არაერთგზის, ბინაში უკანონო შეღწევით, სატრანსპორტო საშუალების წინააღმდეგ. ქურდობისთვის შინაპატიმრობის გამოყენების შესაძლებლობას კანონმდებელი უშვებს მაშინ, როცა ის განხორციელებულია დამამძიმებელი გარემოებების გარეშე (177-ე მუხლის 1-ლი ნაწილი) ან ისეთ დამამძიმებელ გარემოებებში, როგორიცაა ქურდო-

ბა, რამაც მნიშვნელოვანი ზიანი გამოიწვია და ქურდობა ჩადენილი სადგომში ან საცავში უკანონო შეღწევით (177-ე მუხლის მე-2 ნაწილი).

თამარ მახარობლიძის პოზიცია, რომ შინაპატიმრობა არასრულწლოვნების მიმართ უნდა გამოიყენებოდეს ქურდობის სხვა შემთხვევებშიც, არ არის გასაზიარებელი. მართალია, ქურდობა არ არის ძალადობითი დანაშაული და საკუთრების წინააღმდეგ მიმართულ არაძალადობით დანაშაულს წარმოადგენს, მაგრამ ქურდობის ყველა შემთხვევა არ გამოირჩევა ერთნაირი საშიშროებით. საინტერესოა კანონმდებლის პოზიცია, როცა შინაპატიმრობის გამოყენების შესაძლებლობას უშვებს საცავში ან სადგომში უკანონო შეღწევით ქურდობის დროს. რამ განაპირობა კანონმდებლის არაერთგვაროვანი მიდგომა ქურდობის აღნიშნულ შემთხვევებში შინაპატიმრობის გამოყენებასთან დაკავშირებით? კანონმდებლის პოზიცია განპირობებულია იმით, რომ როცა საქმე ეხება ბინაში უკანონო შეღწევით ქურდობას, ქმედების საშიშროება მეტია, რაც მსხვერპლისთვის, მესაკუთრისთვის მეტი საფრთხის შექმნასაც უკავშირდება. როცა ქურდობა ხორციელდება ბინაში უკანონო შეღწევით, იქმნება იმის საშიშროება, რომ ბინაში უკანონოდ შესულ ქურდებს მოუხდეთ შეხება მესაკუთრესთან, რამაც საფრთხე შეიძლება შეუქმნას მესაკუთრის არამხოლოდ საკუთრებას, არამედ მესაკუთრის ჯანმრთელობასა და სიცოცხლესაც, თუკი ბინაში შესულ ქურდებს მიუხსნრებს მესაკუთრე. როცა ქურდი სხვის ბინაში უკანონოდ შედის, იმისთვისაც ემზადება, რომ შეიძლება მისმა ქმედებამ აშკარა ხასიათი შეიძინოს, თუ ბინაში მესაკუთრე დახვდება ან მოგვიანებით მიუხსნრებს, და ქურდობა გადაიზარდოს საკუთრების წინააღმდეგ მიმართულ უფრო საშიშ დანაშაულში, როგორიცაა ძარცვა ან ყაჩაღობა. შესაბამისად, ასეთ დროს დამნაშავე მეტ საშიშროებას ავლენს. ვინც ბინაში შეღწევით ქურდობას ახორციელებს, ის განიხილება პოტენციურად იმ პირად, ვისგანაც მომავალში მოსალოდნელია ძარცვა და ყაჩაღობა. ბინაში შეღწევით ქურდობის უფრო მკაცრად დასჯა, ჯიბის ქურდობასთან შედარებით, მიზანშეწონილია არა მხოლოდ დამნაშავის მეტი პიროვნუ-

ლი საშიშროების გათვალისწინებით, არამედ ასევე დაზარალებულისთვის (მსხვერპლისთვის) შექმნილი საფრთხის გათვალისწინებითაც.

თუ არასრულწლოვნის მიმართ შინაპატიმრობის გამოყენებას დასაშვებად ჩავთვლით მძიმე კატეგორიის დანაშაულთა ჩადენისას, შინაპატიმრობის გამოყენება მოგვინევს ქურდობის ნებისმიერ შემთხვევაში, ვინაიდან 177-ე მუხლით გათვალისწინებული მაქსიმალური სასჯელი (მესამე ნაწილი) ათ წლამდე თავისუფლების აღკვეთაა. აღსანიშნავია, რომ 177-ე მუხლით ქურდობისთვის პასუხისმგებლობის დამამძიმებელ გარემოებად გათვალისწინებულია ქურდობა დიდი ოდენობით, ორგანიზებული ჯგუფის მიერ და სხვა. დიდი ოდენობით ქურდობა კი სახეზეა, როცა ნაქურდალის ღირებულება აღემატება 10000 ლარს, რაც მესაკუთრის მეტ მატერიალურ ზარალს უკავშირდება.

შინაპატიმრობის გამოყენება ასევე გაუმართლებელია, როცა საქმე ეხება ჯგუფურ და, მით უფრო, ორგანიზებული ჯგუფის მიერ ჩადენილ დანაშაულს. გასათვალისწინებელია ჯგუფური მოქმედების დროს გაზრდილი საშიშროება.

დისერტანტი მიუთითებს, რომ ქურდობის შემთხვევები არასრულწლოვნებში უფრო ხშირია, ვიდრე სხვა დანაშაულების ჩადენა. მაგრამ ჩნდება კითხვა, ის, რომ ესა თუ ის დანაშაული გავრცელებულია, რამდენად შეიძლება ჩაითვალოს ჰუმანური სასჯელის გამოყენების ლეგიტიმაციის საფუძვლად. რაც უფრო მეტად არის გავრცელებული დანაშაული, მით უფრო ლეგიტიმურია მის წინააღმდეგ საბრძოლველად მკაცრი პრევენციული საშუალებების გამოყენება. მართალია, ჩვენ ვსაუბრობთ არასრულწლოვნების მართლმსაჯულებასა და ქურდობის დასჯადობაზე, მაგრამ ქურდობის ყველა შემთხვევა არ უნდა იქნას ერთმანეთთან გაიგივებული და მოითხოვს დიფერენცირებულ მიდგომას ქმედების თუ დამნაშავის საშიშროების გათვალისწინებით. კანონმდებელი სასჯელის ზომას ქმედების საშიშროების გათვალისწინებით განსაზღვრავს და კანონმდებელს არ შეუძლია დანაშაულის ჩადენამდე დამნაშავის პიროვნების გათვალისწინება, მაგრამ ზოგი-

რთი ქმედება მისი ბუნების გათვალისწინებით და ცალკეული მაკვალიფიცირებელი გარემოებები მისი ჩამდენის პიროვნულ საშიშროებასაც წარმოაჩენენ. მაგალითად, რაც უფრო მეტი დაბრკოლების გადალახვა უხდება დამნაშავეს დანაშაულის ჩადენის დროს, მით უფრო მეტ საშიშროებას ავლენს. ეს ეხება ბინაში უკანონო შეღწევით ქურდობასაც. ბინაში უკანონო შეღწევით ქურდობის დროს დამნაშავეს განსაკუთრებული ძალისხმევის გამოჩენა და დაბრკოლების გადალახვა უნევს. გასათვალისწინებელია ისიც, რომ ბინაში შეღწევით ქურდობისას ირღვევა ბინის ხელშეუხებლობაც, რომელიც სსკ-ის 160-ე მუხლით დაცულ სამართლებრივ სიკეთეს წარმოადგენს. მაშასადამე, მოქმედი პირი ახორციელებს ქმედებას არა მხოლოდ ერთი სიკეთის - საკუთრების, არამედ მეორე სიკეთის - სხვისი ბინის ხელშეუხებლობის წინააღმდეგაც;

22. დისერტანტი მსჯელობს სსკ-ის 187-ე მუხლის მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული დანაშაულისთვის (სხვისი ნივთის დაზიანება ან განადგურება: ა) ცეცხლის წაკიდებით, აფეთქებით ან საყოველთაოდ საშიში საშუალებით; ბ) არაერთგზის) გათვალისწინებულ სასჯელზე და აღნიშნავს, რომ აღნიშნულ შემთხვევაში მხოლოდ თავისუფლების აღკვეთის გათვალისწინება გაუმართლებელია, ვინაიდან ასეთი სასჯელი არ იძლევა მოსამართლის მიერ ალტერნატიული საშუალების გამოყენების შესაძლებლობებს (151-152-ე გვ.). დისერტანტი აღნიშნულ საკითხს განიხილავს დისერტაციის იმ თავში, სადაც შინაპატიმრობის სასჯელის სახედ გამოყენების საკითხს აანალიზებს. დისერტანტი აკრიტიკებს 187-ე მუხლის მე-2 ნაწილით თავისუფლების აღკვეთის გარდა სხვა ალტერნატიული სასჯელის გაუთვალისწინებლობას, მაგრამ არ აკონკრეტებს, თუ რომელი სასჯელი უნდა იყოს გათვალისწინებული ალტერნატიულ სასჯელად. თუმცა, თუ გავითვალისწინებთ დისერტანტი დისერტაციის რომელ ქვეთავში მსჯელობს აღნიშნულ საკითხზე, მივალთ იმ დასკვნამდე, რომ დისერტანტს ასეთად სწორედ შინაპატიმრობა მიაჩნია. ჩნდება კითხვა, რამდენად მიზანშეწონილია შინაპატიმრობის გამოყენება, როცა საქმე ეხება

ნივთის დაზიანებას ან განადგურებას ცეცხლის წაქიდებით, აფეთქებით ან სხვა საყოველთაოდ საშიში საშუალებით. აქაც არა მხოლოდ კონკრეტული პირის საკუთრების ხელყოფა ხდება, არამედ საფრთხე ექმნება ირგვლივ მყოფ პირებს, თუნდაც იმათ, ვინც შემთხვევის ადგილზე არ იმყოფებოდა, მაგრამ შეიძლება ყოფილიყო. აქვე გასათვალისწინებელია ის, რომ შინაპატიმრობას სსკ-ი ითვალისწინებს სიცოცხლის წინააღმდეგ ჩადენილი დანაშაულებისთვის, მკვლელობისთვის, რომელიც ჩადენილია პასუხისმგებლობის შემამსუბუქებელ გარემოებებში (110, 111, 112-ე მუხლები), ასევე გაუფრთხილებლობით სიცოცხლის მოსპობისთვის (116-ე მუხ.). მიუხედავად იმისა, რომ აქ საუბარია სიცოცხლის წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულებზე, აღნიშნულ შემთხვევებში შინაპატიმრობის გამოყენების გამართლების საფუძველს შეიძლება წარმოადგენდეს ის, რომ საქმე ეხება პასუხისმგებლობის შემამსუბუქებელ გარემოებებში და გაუფრთხილებლობით ჩადენილ დანაშაულებს.

დისერტანტი 187-ე მუხლის მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული სასჯელის მართებულობაზე მსჯელობისას მიუთითებს, რომ ვინაიდან აღნიშნული მუხლი თავისუფლების აღკვეთის გარდა სხვა სასჯელს არ ითვალისწინებს, მოსამართლეს შეუძლია არასრულწლოვნის საუკეთესო ინტერესების გათვალისწინებით, ინდივიდუალური შეფასების ანგარიშზე დაყრდნობით გამოიყენოს ამკ-ის 66-ე მუხლით გათვალისწინებული სხვა სახის სასჯელი (152-ე გვ.), მაგრამ ჩნდება კითხვა, ხომ არ მოდის საკითხის ასეთი გადაწყვეტა წინააღმდეგობაში კანონიერების პრინციპთან?

23. დისერტანტი აღნიშნავს, რომ ელექტრონული ზედამხედველობის საშუალების გამოყენების წესისა და მეთოდოლოგიის დამტკიცების შესახებ საქართველოს სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის მინისტრის 2015 წლის 31 დეკემბრის #178-ე ბრძანებით, პრობაციის ოფიცერი უფლებამოსილია მსჯავრდებულის ან კანონიერი წარმომადგენლის დასაბუთებული თხოვნის საფუძველზე, მსჯავრდებულს დროებით მოხსნას სამაჯური შესაბამისი წინაპირობების არსებობისას, რომელთაგან

ერთ-ერთია პროფესიულ საქმიანობასთან დაკავშირებული მივლინება, რომელიც, ერთი მხრივ, გულისხმობს გარკვეული შეღავათის არსებობას, რაც მისასაღმებელია, მაგრამ, მეორე მხრივ, შეუძლებელია არასრულწლოვანს მივლინება ჰქონდეს (193-ე გვ.). აღნიშნული მოსაზრება არ არის გასაზიარებელი, ვინაიდან არასრულწლოვანია პირი 18 წლამდე, ხოლო საქართველოს კანონმდებლობით პირები შრომით სამართლებრივი ურთიერთობის მონაწილე შეიძლება იყვნენ 16 წლის ასაკიდან. გარდა ამისა, არსებობს ისეთი პროფესიებიც, რომლებიც არ არის დაკავშირებული გრძელვადიან საუნივერსიტეტო სწავლებასთან. შესაბამისად, არასრულწლოვანი შეიძლება იყოს პროფესიულ საქმიანობასთან დაკავშირებულ მივლინებაში;

24. დისერტანტი სვამს კითხვას, სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის მინისტრის 2015 წლის 31 დეკემბრის #178-ე ბრძანებაში მოხსენიებული პროფესიულ საქმიანობასთან დაკავშირებული მივლინება გულისხმობს მივლინებას ქვეყნის შიგნით, თუ ქვეყნის გარეთ (193-194-ე გვ.). აღნიშნულ კითხვაზე პასუხს იძლევა სსკ-ის 47¹-ე მუხლის (შინაპატიმრობა) მე-7 ნაწილის საკანონმდებლო დებულება, რომლის შესაბამისად, „შინაპატიმრობის მოხდის პერიოდში მსჯავრდებულს ეკრძალება საქართველოს საზღვრის გადაკვეთა“. აღნიშნულ მოთხოვნას აქვს იმპერატიული ძალა და იურიდიული თვალსაზრისითაც უფრო მაღალ საფეხურზეც დგას, ვიდრე მინისტრის ბრძანება. მაშასადამე, მინისტრის ბრძანებაში მივლინების ქვეშ იგულისხმება მივლინება ქვეყნის შიგნით;

25. დისერტანტი საქმიანობის უფლების ჩამორთმევას, როგორც კანონთან კონფლიქტში მყოფ პირთა (არასრულწლოვანთა) მიმართ გამოსაყენებელი ალტერნატიული სასჯელის ეფექტურობის საკითხს საეჭვოდ მიიჩნევს, რის მიზეზადაც ასახელებს იმას, რომ აღნიშნული სასჯელის გამოყენებამ არასრულწლოვანი შეიძლება მძიმე მატერიალური მდგომარეობის წინაშე დააყენოს, შეიძლება ის მცირე მატერიალური შემოსავალიც წაართვას, რაზეც მისი ნორმალური ცხოვრება და განვითარება იყო დამოკიდებული (მე-200 გვ.). თუმცა, გასათვა-

ლისწინებელია, რომ აღნიშნული სასჯელის გამოყენება დამოკიდებულია ჩადენილ დანაშაულთან, იმასთან, ხომ არ უკავშირდებოდა დანაშაულის ჩადენა არასრულწლოვნის საქმიანობას. არ შეიძლება საქმიანობის ჩამორთმევა არასრულწლოვანს შეეფარდოს ინდივიდუალურ გარემოებათა გათვალისწინების გარეშე. თუნდაც იმის გათვალისწინებლად, რა სახის დანაშაული იქნა ჩადენილი და ხომ არ ქმნის არასრულწლოვნის საქმიანობა დანაშაულის განმეორებით ჩადენის საშიშროებას. თუ ასეთი საფრთხე არსებობს, მიზანშეწონილია აღნიშნული სასჯელის გამოყენება.

დისერტანტი აღნიშნავს, რომ დასაქმებული არასრულწლოვნის საქმიანობის უფლების აკრძალვა არ არის ისეთი სასჯელი, რომელიც სასჯელის მიზნების აღსრულებას შეუწყობს ხელს (201-ე გვ.). თუმცა, გაუგებარია რა უნდა მოიმოქმედოს სახელმწიფომ მაშინ, როცა დანაშაულის ჩამდენი არასრულწლოვნის საქმიანობა დანაშაულის რეციდივის მაღალ რისკს შეიცავს? მართალია, დასაქმება თანამედროვე პირობებში სერიოზულ პრობლემას წარმოადგენს საქართველოში, არასრულწლოვანთა, და ზოგადად, ადამიანთა დაუსაქმებლობა ცალკე სირთულეებს წარმოშობს, მაგრამ ეს არ შეიძლება მივიჩნიოთ იმის დასასაბუთებელ არგუმენტად, რომ არასრულწლოვანი დამნაშავისთვის საქმიანობის უფლების ჩამორთმევა არაეფექტური სასჯელია ნებისმიერ შემთხვევაში. საქმიანობის უფლების ჩამორთმევა მაშინ იქნება არაეფექტური, თუ არ მოხდება ინდივიდუალურ გარემოებათა გათვალისწინება.

დისერტანტი განაგრძობს მსჯელობას: „როგორ მოხდება ამ სასჯელით არასრულწლოვნის რესოციალიზაცია-რეაბილიტაცია? ან ახალი დანაშაულის თავიდან აცილება? თუ პირი დანაშაულებრივ საქმიანობას ეწევა, ეს ხომ ისედაც აკრძალული აქვს ამ სასჯელის შეფარდების გარეშე. დასაქმება და შრომა კი, პირიქით, ხელს უწყობს სასჯელის მიზნების შესრულებას. შესაბამისად, საქმიანობის უფლების ჩამორთმევა არ არის სასჯელის მიზნებზე ორიენტირებული სასჯელის სახე“ (201-ე გვ.). როგორც მოცემული მსჯელობიდან ირკვევა, დისერტანტს არა აქვს ნათელი წარმოდგენა საქმიანობის უფლების ჩამორთმევის შინაარსთან დაკავშირებით.

საქმიანობის უფლების აკრძალვა გულისხმობს არა დანაშაულებრივი საქმიანობის (მაგალითად, ქურდობა, ძარცვა, ყაჩაღობა და ა. შ.) აკრძალვას, რაც ისედაც აკრძალულია, არამედ ისეთი საქმიანობის აკრძალვას, რომელიც, ზოგადად, არ არის დანაშაულებრივი, მაგრამ გამოყენებული იქნა დანაშაულის ჩასადენად. ასეთია, მაგალითად, საექიმო, ფარმაცევტული საქმიანობა, მძღოლად მუშაობა (როცა ის შემოსავლის წყაროა)¹², მასწავლებლობა, საადვოკატო საქმიანობა და ა. შ. ზოგიერთი სახის, და მათ შორის აქ ჩამოთვლილთაგან უმეტესი ტიპის, საქმიანობა სრულწლოვან სუბიექტს მოითხოვს და დასაქმებული პირის არასრულწლოვანებას გამორიცხავს, მაგრამ თუ დანაშაული ჩადენილი იქნა იმ საქმიანობასთან დაკავშირებით, რომელიც მართლზომიერი და ნებადართული საქმიანობაა და რომლითაც არასრულწლოვანია დაკავებული, დანაშაულის ჩამდენ არასრულწლოვანს შეიძლება შეეფარდოს საქმიანობის უფლების ჩამორთმევა, იმის გათვალისწინებით, რომ მომავალში მოსალოდნელი იყო დანაშაულის ჩადენა იმ სფერო-

¹² მართვის უფლების აკრძალვას, როგორც საქმიანობის უფლების ჩამორთმევას, პრაქტიკაში ფართო ინტერპრეტაცია ეძლევა და ის საქმიანობის უფლების ჩამორთმევად, სასჯელად განიმარტება მაშინაც, როცა მანქანის მართვა კონკრეტული პირისთვის არ იყო დაკავშირებული მის საქმიანობასთან და არ წარმოადგენდა შემოსავლის წყაროს, რაც არ შეიძლება მართებულად ჩაითვალოს. მიზანშეწონილია მართვის უფლების აკრძალვა მხოლოდ მაშინ იქნას მიჩნეული საქმიანობის უფლების აკრძალვად, როცა ის მსჯავრდებულის საქმიანობასთან არის დაკავშირებული, რაც არ გულისხმობს იმას, რომ მართვის უფლების აკრძალვა სხვა შემთხვევებში არ შეიძლება პირს დაუწესდეს. სხვა შემთხვევებში მისი გამოყენება უნდა მოხდეს არა როგორც სასჯელის, არამედ როგორც ისეთი შეზღუდვის ფორმით, რომელიც გამოიყენება სასჯელის პარალელურად, ისე, როგორც ეს ხდება არჩევნებში ხმის მიცემის უფლების შეზღუდვასთან დაკავშირებით (დანაშაულის სიმძიმის გათვალისწინებით). აღსანიშნავია ის გარემოებაც, რომ მართვის უფლების აკრძალვაზე, როგორც სასჯელზე ქართული სსკ-ი პირდაპირ არ მიუთითებს, განსხვავებით გერმანული სსკ-გან, სადაც აღნიშნული სანქცია ერთ-ერთ სასჯელადაა გათვალისწინებული.

ში, რომელშიც არასრულწლოვანი საქმიანობას ეწეოდა.

შეუძლებელია არასრულწლოვანს საქმიანობის უფლების ჩამორთმევის სახით დაუწესდეს ისეთი ქმედების აკრძალვა, რომელიც დანაშაულია, ვინაიდან დანაშაულის ჩადენის უფლება არ არსებობს. სასჯელი ყოველთვის არის დაკავშირებული უფლების შეზღუდვასთან. ეს ეხება საქმიანობის უფლების აკრძალვასაც, რომელიც გულისხმობს იმ საქმიანობის აკრძალვას, რომლის უფლებაც, ზოგადად, არსებობს და ნებადართულია.

26. დისერტანტს საეჭვოდ მიაჩნია საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით სასჯელის ისეთი მიზნის მიღწევა, როგორიცაა არასრულწლოვნის რესოციალიზაცია-რეაბილიტაცია, მაგრამ არ უნდა დაგვაფიქვდეს, რომ სასჯელი ყოველთვის წარმოადგენს არასასიამოვნო შედეგს, უფლების შეზღუდვას, გარკვეულ დარტყმას ჩადენილი დანაშაულის გამო. სასჯელს ვერ ექნება წამახალისებელი ეფექტი. სასჯელი განსხვავდება აღდგენითი მართლმსაჯულების ღონისძიებისგან, რომელიც ასევე არის დაკავშირებული გარკვეულ შეზღუდვებთან, მაგრამ თავისი შედეგებით განსხვავდება სასჯელისგან. შეკითხვა, რომელსაც დისერტანტი სვამს საქმიანობის აკრძალვაზე, შეიძლება დავსვათ სხვა სასჯელებთან მიმართებითაც, თუნდაც თავისუფლების აღკვეთასთან დაკავშირებით. რამდენად უწყობს ხელს თავისუფლების აღკვეთა არასრულწლოვნის რესოციალიზაცია-რეაბილიტაციას? გასაგებია, რომ რესოციალიზაცია-რეაბილიტაციას ნაკლებად უწყობს ხელს საპატიმრო სასჯელი ან არასრულწლოვნისთვის საქმიანობის აკრძალვა, მაგრამ აღნიშნული ღონისძიებები გამოიყენება მაშინ, როცა არსებობს უკიდურესი აუცილებლობა პრევენციული თვალსაზრისით. სასჯელი ხომ უკიდურესი საშუალებას წარმოადგენს სახელმწიფოს ხელში. გასათვალისწინებელია ის, რომ სასჯელის მიზანი, გარდა რესოციალიზაცია-რეაბილიტაციისა, დანაშაულის პრევენციაც არის. შეიძლება სასჯელის მიზნებიდან კონკრეტულ მიზანს მიენიჭოს უპირატესი მნიშვნელობა ცალკეულ შემთხვევებში. ამიტომ სასჯელის შეფარდებისას უნდა იქნას გათვალისწინებული,

თუ რომელი მიზანია პრიორიტეტული. ამის მიხედვით უნდა შეირჩეს შესაფარდებელი სასჯელის სახე და ზომა. აქვე უნდა ითქვას ისიც, რომ სასჯელის მიზნები ერთმანეთთან კავშირში მიიღწევა და არა ერთმანეთისგან მოწყვეტით, მაგრამ ყველა სასჯელი ერთნაირად ეფექტური საშუალება შეიძლება არ აღმოჩნდეს კონკრეტულ შემთხვევაში სასჯელის მიზნების თანაბრად მისაღწევად. შეიძლება კონკრეტულ შემთხვევაში დანაშაულის პრევენციის მიზნის მიღწევის აუცილებლობის საკითხი იყოს წინა პლანზე წამოწეული და შესაბამისად, სასჯელიც ამის გათვალისწინებით შეირჩეს, რაც თავისთავად არ ნიშნავს იმას, რომ დამნაშავის რესოციალიზაცია-რეაბილიტაცია მეორეხარისხოვანი მიზანია. ამ მიზნის მიუღწევლობა თავის თავში შეიცავს დანაშაულის რეციდივის საფრთხეს, რაც კარგად წარმოაჩენს დამნაშავის რესოციალიზაცია-რეაბილიტაციის მიზნის მიღწევის მნიშვნელობას დანაშაულის პრევენციისთვის. ის, რომ სასჯელის კონკრეტული მიზნის მიღწევის საკითხი შეიძლება იყოს პრიორიტეტული ცალკეულ შემთხვევაში, ეს კარგად ჩანს სასჯელისაგან დროებით პირობით ვადაზე ადრე გათავისუფლების თუ სასჯელის უფრო მსუბუქი სასჯელით შეცვლის ინსტიტუტებიდანაც. სასჯელის შეფარდების დროს, ჩადენილი დანაშაულის სიმძიმის და დანაშაულის რეციდივის რისკის გათვალისწინებით, დანაშაულის პრევენციის მიზნის პრიორიტეტულობიდან გამომდინარე შეიძლება მსჯავრდებულს შეუფარდონ მკაცრი სასჯელი, რაც ნაკლებად უწყობს ხელს მსჯავრდებულის რესოციალიზაცია-რეაბილიტაციას, მაგრამ მას შემდეგ, რაც მსჯავრდებული სასჯელის ნაწილს (კანონით გათვალისწინებულ საშელავათო პერიოდს) მოიხდის და თავისი ყოფაქცევით აჩვენებს, რომ მისგან დანაშაულის განმეორებით ჩადენის საფრთხე იკლო და არ არსებობს მკაცრი სასჯელის რეალურად, სრულად მოხდის საჭიროება, შეიძლება მიღებულ იქნას გადაწყვეტილება სასჯელისაგან პირობით ვადაზე ადრე გათავისუფლებასთან ან სასჯელის უფრო მსუბუქი სასჯელით შეცვლასთან დაკავშირებით, რაც ხელს შეუწყობს დამნაშავის რესოციალიზაცია-რეაბილიტაციას. როდესაც ხდება იმის შეფასე-

ბა, კონკრეტულ შემთხვევაში თუ რომელ მიზანს მიენიჭოს უპირატესობა, როგორც ითქვამს, უნდა მოხდეს ცალკეულ გარემოებათა შეფასება, რომელთა შორის უმთავრესია ქმედების ხასიათი, დანაშაულის სიმძიმე და დამნაშავის პიროვნება. ამ უკანასკნელს არასრულწლოვანთა სისხლის სამართალში განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება. ყოველივე აღნიშნული იმის თქმის შესაძლებლობას იძლევა, რომ საქმიანობის უფლების ჩამორთმევა არ გამოიწვევს არასრულწლოვანთა სასჯელის მიზნების მიღწევის შესაძლებლობას, თუ სასჯელის შეფარდება მოხდება შესაბამის გარემოებათა გათვალისწინებით. მხედველობაშია მისაღები ის გარემოებაც, რომ საქმიანობის უფლების ჩამორთმევა არ გულისხმობს ზოგადად მუშაობის და საქმიანობის აკრძალვას, არამედ უფლების შეზღუდვას განსაზღვრული სახის საქმიანობასთან დაკავშირებით, რომელსაც მოსამართლე, როგორც წესი, განაჩენში აკონკრეტებს;

27. დისერტანტს, როგორც ჩანს, არ შეუსწავლია სასამართლო პრაქტიკა საქმიანობის უფლების ჩამორთმევასთან დაკავშირებით, განსხვავებით ჯარიმისა და შინაპატიმრობის შეფარდებისგან. შესწავლილი რომ ყოფილიყო სასამართლო პრაქტიკა სასჯელის აღნიშნული სახის შეფარდებაზე, არ გააკეთებდა იმ დასკვნებს, რომელიც სადისერტაციო ნაშრომში წარმოადგინა. სასურველი იყო, დოქტორანტს სასამართლო პრაქტიკა შეესწავლა საქმიანობის უფლების ჩამორთმევასთან დაკავშირებით, თუნდაც სრულწლოვანებთან მიმართებით;

28. დისერტანტი აღნიშნავს, რომ „საზოგადოებისთვის სასარგებლო შრომა ყველაზე ნოვატორული სასჯელია, რომელიც XX საუკუნის ბოლო ათწლეულებში შექმნა კანონმდებელმა“ (202-ე გვ.). თუმცა, ლიტერატურაში მიუთითებენ, რომ რეალურად აღნიშნული სასჯელი სათავეს იღებს 1920 წელს საბჭოთა ხელისუფლების მიერ თავისუფლების აღკვეთის გარეშე კოლექტიური სამუშაოების შემოღებიდან¹³.

29. სსკ-ის 44-ე მუხლის მე-4 ნაწილის მიხედვით, საზოგადოებისთვის სასარგებლო შრომა

არ გამოიყენება პირველი და მეორე ჯგუფის ინვალიდების, ორსული ქალის, შვიდ წლამდე ასაკის ბავშვის დედის, საპენსიო ასაკს მიღწეული პირის, განვეული სამხედრო მოსამსახურის მიმართ. ამკ-ი კი (71-ე მუხ.) ასეთ შეზღუდვებს არ ითვალისწინებს, რასაც დისერტანტი ამკ-ის ხარვეზად მიიჩნევს და უთითებს, რომ „არასრულწლოვნები, სულ მცირე, უნდა სარგებლობდნენ იმავე გარანტიებით და დაცვით, როგორც სრულწლოვანი პირები“ (206-ე გვ.). დისერტანტის პოზიცია არ არის გასაზიარებელი იმასთან დაკავშირებით, რომ ამკ-ის 71-ე მუხლი არასრულწლოვნებს სრულწლოვნებთან მიმართებით უარეს მდგომარეობაში აყენებს. პირიქით, სსკ-ის 44-ე მუხლის მე-4 ნაწილით დაწესებული აბსტრაქტული ხასიათის აკრძალვა საზოგადოებისთვის სასარგებლო შრომის გამოყენებასთან დაკავშირებით (პირთა წრის მიხედვით) მოსამართლეს შეიძლება აიძულებდეს, რომ ცალკეულ შემთხვევებში აღნიშნული აკრძალვიდან გამომდინარე მსჯავრდებულს შეუფარდოს უფრო მკაცრი სასჯელი, როცა სხვა ალტერნატიული სასჯელის გამოყენების საშუალება არ არსებობს¹⁴. შესაბამისად, ამკ-ის 71-ე მუხლი არა თუ ამძიმებს არასრულწლოვანი მსჯავრდებულის მდგომარეობას, სრულწლოვნებთან შედარებით, არამედ მოსამართლეს აძლევს შესაძლებლობას საკითხი გადაწყვიტოს არა აბსტრაქტულ აკრძალვაზე, არამედ კონკრეტულ გარემოებებზე დაყრდნობით, არასრულწლოვნის ინდივიდუალური შესაძლებლობების გათვალისწინებით. სისხლის სამართლის კანონმდებლობა მოსამართლეს უნდა აძლევდეს იმის შესაძლებლობას, რომ საკითხი ინდივიდუალურად გადაწყვიტოს. შეიძლება მსჯავრდებული იყოს შშმ პირი, მაგრამ ამის მიუხედავად ჰქონდეს კონკრეტული სახის საზოგადოებისთვის სასარგებლო შრომის შესრულების შესაძლებლობა. სასჯელის დანიშვნის

¹³ პრადელი ჟ., შედარებითი სისხლის სამართალი, თარგმნა ე. სუმბათაშვილმა, რედაქტორი თ. ნინიძე, 1999, გვ. 436.

¹⁴ ცქიტიშვილი თ., სასჯელის პროპორციულობა, ნიგში: თოდუა ნ., (რედ.), საქართველოს სისხლის სამართლის კანონმდებლობის ლიბერალიზაციის ტენდენციები საქართველოში, თბ., 2016, გვ. 549-551; დვალიძე ი., სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი, სასჯელი და დანაშაულის სხვა სისხლისსამართლებრივი შედეგები, თბ., 2013, გვ. 50-51.

დროს მოსამართლეს უნდა შეეძლოს იმის გათვალისწინება, მსჯავრდებულის შეზღუდული შესაძლებლობა თუ რამდენად გამორიცხავს საზოგადოებისთვის სასარგებლო შრომის შესრულების შესაძლებლობას. გასათვალისწინებელია, რომ სასჯელის აღსრულება არ წარმოადგენს შრომითსამართლებრივ ურთიერთობას. შესაბამისად, გაუმართლებელია სასჯელის აღსრულების პროცესში იმ შეზღუდვების გადმოტანა, რომელიც შრომითსამართლებრივ ურთიერთობაში მოქმედებს. განსხვავებულია შრომის სამართლისა და სასჯელის მიზნები. შრომითსამართლებრივ ურთიერთობებში არსებული ყველა შეზღუდვის აბსტრაქტულად გადმოტანა სისხლის სამართლის კანონმდებლობაში ცალკეულ შემთხვევებში შეიძლება მიგვიყვანოს იმის საპირისპირო შედეგამდე, რომლის მიღწევასაც ისახავდა მიზნად აღნიშნული შეზღუდვა შრომითსამართლებრივ ურთიერთობაში. ამასთან ერთად გასათვალისწინებელია ისიც, რომ საზოგადოებისთვის სასარგებლო შრომის შესრულება უნდა შეესაბამებოდეს არასრულწლოვანი მსჯავრდებულის გონებრივ და ფიზიკურ შესაძლებლობებს, საფრთხეს არ უნდა უქმნიდეს მის სიცოცხლესა და ჯანმრთელობას;

30. ამკ-ის 76-ე მუხლი მოსამართლეს ართმევს უფლებას არასრულწლოვან დამნაშავეს დაუნიშნოს კანონით გათვალისწინებულზე უფრო მსუბუქი სასჯელი, თუ მის მიმართ წარსულში გამამტყუნებელი განაჩენი იყო გამოტანილი. აღნიშნული დებულება იმის თქმის შესაძლებლობას იძლევა, რომ ყურადღება არ ექცევა განაჩენის გამოტანიდან გასულ დროსაც, ვინაიდან საუბარია არა ნასამართლობაზე, არამედ „წარსულში გამოტანილ განაჩენზე“. ამასთან ერთად გასათვალისწინებელია სსკ-ის მე-17 მუხლის მე-4 ნაწილში მოცემული დებულება, რომლის თანახმადაც, დანაშაულის რეციდივს ვერ დააფუძნებს ნასამართლობა იმ დანაშაულზე, რომელიც არასრულწლოვანობის პერიოდში არის ჩადენილი. ეს იმას ნიშნავს, რომ არასრულწლოვნის მიმართ წარსულში გამოტანილ გამამტყუნებელ განაჩენს არ ენიჭება ისეთივე მნიშვნელობა, როგორც სრულწლოვნის ნასამართლობას. თუ არასრულწლოვნის

წარსული ნასამართლობა დანაშაულის რეციდივს ვერ დააფუძნებს და მხედველობაში არ უნდა იქნას მიღებული სასჯელის დამამძიმებელ გარემოებად, ჩნდება კითხვა, რატომ უნდა მიენიჭოს მას კანონით გათვალისწინებულზე უფრო მსუბუქი სასჯელის შეფარდების დაბლოკვის ფუნქცია? თუ წარსულში გამოტანილი განაჩენი არასრულწლოვნისთვის კანონით გათვალისწინებულზე უფრო მსუბუქი სასჯელის შეფარდების დამაბრკოლებელ გარემოებად იქნა მიჩნეული, ეს იმას ნიშნავს, რომ მისი გაიგივება ხდება წარსულში განხორციელებულ ქმედებასთან და მხედველობაში არ მიიღება ის გარემოება, რომ ადამიანს, მით უფრო მოზარდს, აქვს შესაძლებლობა გარდაქმნას საკუთარი თავი. დანაშაულის (მით უფრო სხვა სახისა და არა იმავე ქმედების) განმეორებით ჩადენა ყოველთვის არ გულისხმობს დანაშაულის ჩადენის გამოუსწორებელ ხასიათს. შეიძლება ადგილი ჰქონდეს დანაშაულის ჩადენის სიტუაციურ შემთხვევას, სადაც მოქმედი პირი დანაშაულის სუბიექტთან ერთად გარემოებათა მსხვერპლსაც წარმოადგენს. წარსულში გამოტანილ გამამტყუნებელ განაჩენს, არასრულწლოვნისგან განსხვავებით, სხვა მნიშვნელობა შეიძლება ჰქონდეს სრულწლოვნებთან დაკავშირებით.

ზემოაღნიშნულის გათვალისწინებით, დისერტანტი ამკ-ის 76-ე მუხლით გათვალისწინებულ შეზღუდვას სწორად აფასებს კრიტიკულად, მაგრამ არ არის გასაზიარებელი მისი შეფასება იმასთან დაკავშირებით, რომ აღნიშნული ნორმა შეიძლება წინააღმდეგობაში მოდიოდეს ორჯერ დასჯის აკრძალვის პრინციპთან (*Ne bis in idem*) (245-ე გვ.). აღნიშნული პრინციპის მიხედვით, დაუშვებელია პიროვნების ორჯერ დასჯა ანუ ხელმეორედ მსჯავრდება იმ ქმედებისთვის, რომლის გამოც ის ერთხელ იყო მსჯავრდებული. მიუხედავად იმისა, რომ წარსული გამამტყუნებელი განაჩენიდან გამომდინარე გაუმართლებელი შეიძლება იყოს მსჯავრდებულისთვის კანონით გათვალისწინებულზე უფრო მსუბუქი სასჯელის შეფარდებაზე უარის თქმა, ის მაინც არ წარმოადგენს იმ ტიპის სამართლებრივ შეუსაბამობას, რომელიც ორჯერ დასჯის აკრძალვის პრინციპს გა-

უთანაბრდება, ისევე, როგორც ორჯერ დასჯის აკრძალვის პრინციპი არ შეიძლება გავავიგოთ ისეთ პრინციპთან, როგორიცაა ორჯერ შეფასების აკრძალვის პრინციპი (**Das Verbot der Doppelverwertung**);

31. დასაბუთებულია, რომ დისერტაციის სადისერტაციო ნაშრომზე მუშაობის დროს არ გამოყენებია ალ. ვაჩიშვილის ცნობილი წიგნი (სასჯელი და სოციალური დაცვის ღონისძიებანი, თბილისი 1960). შესაბამისად, დისერტაციაში არ გვხვდება მითითება მონოგრაფიაზე, რომელიც სასჯელებთან დაკავშირებით ქართულ ენაზე შესრულებულ პირველ მონოგრაფიას წარმოადგენს და დღესაც ითვლება ღირებულ ნაშრომად;

32. დისერტანტი ნაშრომში იყენებს ტერმინს „ეტიკეტირება“ (169-ე გვ.). ჯობდა გამოეყენებინა ტერმინი „სტიგმატიზაცია“, ვინაიდან ის უფრო შესატყვის და ქართულ ლექსიკაში დამკვიდრებულ ტერმინს წარმოადგენს;

33. ნაშრომში ვხვდებით ისეთი ხასიათის ტექნიკურ ხარვეზს, როგორიცაა ჟურნალის მითითება სხვა სახელწოდებით. მაგალითად, წინამდებარე ტექსტის ავტორის მიერ გამოცემული ერთ-ერთი ნაშრომი, რომელიც „თსუ იურიდიული ფაკულტეტის სამართლის ჟურნალ“-შია (2019 წლის პირველ ნომერში) გამოქვეყნებული, მითითებულია, როგორც ჟურნალ „სამართალში“ გამოქვეყნებული. ვფიქრობ ჟურნალი აღნიშნული სახელწოდებით ამჟამად არც გამოიცემა;

34. დისერტაციაში ვხვდებით დისერტანტის ისეთ მსჯელობას, რომელიც უშუალო კავშირში ნაკლებადაა განსახილველ საკითხთან. მაგალითად, ევროპული სასამართლოს პოზიცია მოზარდის ფიზიკურ დასჯასთან დაკავშირებით და იმაზე, თუ რომელი კონსტიტუციური უფლება ირღვევა აღნიშნულის შედეგად (176-ე გვ.). მაშინ, როცა განსახილველი საკითხი ეხება ელექტრონულ მონიტორინგსა და მისი კონსტიტუციურობის საკითხს;

35. ვინაიდან სადისერტაციო ნაშრომს ჰქვია „არასრულწლოვანთა სასჯელების ეროვნული და საერთაშორისო სტანდარტები“, მიზანშეწონილი იყო ნაშრომში, და მათ შორის სარჩევში, უფრო მკვეთრად ყოფილიყო დიფერენცირებული

ლი საერთაშორისო სტანდარტები და ეროვნული კანონმდებლობით გათვალისწინებული მიდგომები;

36. დისერტაციის შესავალ ნაწილში (მე-3 გვ.) აღნიშნულია, რომ სხვა მეთოდებთან ერთად გამოყენებული იქნა ანალიტიკური მეთოდი. ვფიქრობ, ამის გამოყოფა არც იყო აუცილებელი, ვინაიდან სადისერტაციო ნაშრომი და შესაბამისი პრობლემის კვლევა ამას ისედაც გულისხმობს. შეუძლებელია სადისერტაციო ნაშრომის შესრულება ანალიტიკური აზროვნების და მიდგომის გარეშე;

37. ნაშრომში აღნიშნულია, რომ სოციოლოგიური მეთოდიც იქნა გამოყენებული, მაგრამ არ არის მკაფიო თუ რაში გამოიხატა ეს. მაგალითად, ხომ არ ჩაატარა დისერტანტმა სოციოლოგიური კვლევა, რაც ნაშრომიდან არ იკვეთება;

38. დისერტანტი საუბრობს ამკ-ის 72-ე მუხლის მე-2 და მე-3 ნაწილებით გათვალისწინებულ რეგულაციებზე და მათი დახვეწის შესაძლებლობაზე (225-226-ე გვ.), მაგრამ აღნიშნული მუხლი ამკ-ის მოქმედი რედაქციიდან ამოღებულია;

39. დისერტაციის ზოგიერთი ქვეთავის დასათაურება არ არის ენობრივ-სტილისტური თვალსაზრისით გამართულად ჩამოყალიბებული. მაგალითად, „3.1.“ ქვეთავს ჰქვია „ჯარიმა, როგორც არასრულწლოვნის დამოუკიდებელი შემოსავალი“ (68-ე გვ.). სასურველი იყო აღნიშნული ქვეთავის სათაური სხვაგვარად ყოფილიყო ჩამოყალიბებული. მაგალითად, „არასრულწლოვნის დამოუკიდებელი შემოსავლის მნიშვნელობა ჯარიმის შეფარდებისთვის“ ან „არასრულწლოვნის დამოუკიდებელი შემოსავალი, როგორც ჯარიმის შეფარდების აუცილებელი პირობა“;

40. ვფიქრობ, დისერტაციის სათაურიც საჭიროებდა მეტ გამართულობას. სადისერტაციო თემის სახელწოდებაა: „არასრულწლოვანთა სასჯელების ეროვნული და საერთაშორისო სტანდარტები“. ჯობდა სათაური შემდეგნაირად ყოფილიყო ჩამოყალიბებული: „არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულებაში სასჯელის შეფარდების და აღსრულების ეროვნული და საერთაშორისო სტანდარტები“. ნაშრომში, ძი-

რითადად, არასრულწლოვანთა სასჯელის საკანონმდებლო რეგულირების და სასჯელის შეფარდების საკითხებია განხილული, მაგრამ განხილვის საგანს ასევე წარმოადგენს არა-

სრულწლოვნებთან მიმართებით სასჯელის აღსრულების პრობლემები.

მიუხედავად არსებული შენიშვნებისა, ნაშრომს ეძლევა დადებითი შეფასება და არ აკნინებს მის მნიშვნელობას როგორც თეორიული, ისე პრაქტიკული ღირებულების თვალსაზრისით.